

Współrzędne: Szerokość - 53.805884, Długość - 21.857257

Okartowo, gmina Orzysz (niem. Eckersberg)

Kościół ewangelicki, obecnie rzymsko - katolicki, parafia p.w. Niepokalanego Serca NMP, XVIII, nr rej.: 662 z 10.03.1989

Historia okartowskiej parafii

Wraz z działalnością osiedleńczą na obszarze Ziemi Piskiej, która szczególnie nasiliła się w połowie piętnastego wieku, powstawały jednocześnie pierwsze kościoły: Pisz 1449 r., Drygały 1438 r., Biała Piska 1438 r., Okartowo 1500 r. W okresie Zakonu Krzyżackiego kościoły te leżały w diecezji warmińskiej i należały do dekanatu reszelskiego. O życiu kościelnym w tym okresie wiemy mało. M.in. biskup Heinrich III Sauerbaum zarządził obowiązek uczęszczania do kościoła na zasiedlanych obszarach, a papież Marcin V nakazał w swojej bulli z 14 stycznia 1426 r., że w parafiach diecezji warmińskiej, w których język niemiecki i pruski uległy wymieszanemu, angażowani będą ci duchowni, którzy znają jednocześnie obydwa języki. Zarządzenie to zostało jeszcze powtórzone w 1449 i 1497 r., gdyż tereny te były zamieszkałe przez Niemców, Prusów i Polaków (Mazowszan). Świątynia wzniesiona przez Krzyżaków w 1500 r. była pod wezwaniem św. Bartłomieja i stała na gruncie byłego zamku Egirsbergk. W dokumentach historycznych jest wymieniany m.in. w 1513 r. ksiądz Jerzy oraz ostatni ksiądz katolicki Bartłomiej Danowski, zmarły w 1530 r. Po sekularyzacji Prus pierwszymi duchownymi ewangelickimi byli: Jakub Danowski (brat poprzedniego) i Jan Danowski, którzy posługę duchową zaczęli świadczyć przynajmniej od 1549 r. W latach 1471 - 1799 w parafii okartowskiej istniały dwa miejsca dla duchownych. W 1799 r. na starych fundamentach został pobudowany nowy kościół z kamienia polnego. Świątynia ta miała wewnątrz płaski strop wykonany z desek. Z poprzedniego kościoła pozostał barokowy ołtarz połączony z kazalnica z siedemnastego wieku, oraz jak podaje M. Orłowicz w swoim przewodniku po Mazurach z 1923 r., zachowały się również dwa cynowe lichtarze z 1659 r. z polską inskrypcją i nazwiskiem fundatora: Paweł Bartczyk Tuchliński. Ponadto w kościele znajdowały się srebrne naczynia z motywem poskręcanych narcyzów i kwiatów maku, z inskrypcją (x) Ao 1674 27. Juli. Był również obraz przedstawiający narodziny Chrystusa, będący pracą z połowy siedemnastego wieku, ukazujący wpływy flamandzkie, który już w okresie międzywojennym był źle utrzymany. Za czasów króla Fryderyka Wilhelma IV parafia okartowska znacznie zmniejszyła się poprzez powołanie do życia nowej parafii w Kociołku Szlacheckim (Adlig Kessel) w 1895 r. Nowa parafia powstała w wyniku odłączenia dwóch miejscowości z parafii okartowskiej i kilku z parafii piskiej. Na zewnętrznej ścianie kościoła w Kociołku Szlacheckim zachowała się tablica fundacyjna, upamiętniająca ten fakt. W pierwszej połowie dziewiętnastego wieku w parafii okartowskiej było 3390 Polaków oraz 110 Niemców. Także w 1901 r. według statystyki kościelnej w parafii tej, podobnie jak w pozostałych powiatu piskiego, Polacy stanowili większość. I tak Polaków było wtedy 3470, a Niemców 370. Do początku lat trzydziestych zeszłego stulecia w Okartowie nie było ograniczeń liczby nabożeństw w języku polskim, a nawet do czasów hitlerowskich władze kościoła

ewangelickiego wymagały od pastorów w Okartowie, by koniecznie znali język mazurski. Do 1945 r. ostatnimi duchownymi ewangelickimi byli Johann Fr. Koschorreck (1896-1907), Friedrich Karl Mitzka (1908-1910), Ernst August Heinrich Sack (1910-1917), Erich Ridel (1917-1924), Hermann Ippig (1924-1931), Herbert Schott (1933-1939), Johannes Knycke (1940-1941), Werner Ebert (1942-1945). Księgi parafialne były prowadzone od 1766 r. Po pierwszej wojnie światowej świątynia okartowska uległa poważnemu zniszczeniu i obecny jej wygląd architektoniczny pochodzi z 1923 r. W latach 1914-1923 przeprowadzono gruntowną renowację, o czym świadczy data nad głównym wejściem do kościoła. Jest to świątynia murowana z cegły na rzucie prostokąta, bez wydzielonego prezbiterium. Dolna część wieży jest usytuowana w obrębie murów, górna nadbudowana i oszalowana deskami oraz zwieńczona małą wieżyczką, nad którą znajduje się ozdobny krzyż z motywem gwiazdy betlejemskiej. Na murze kościoła zachował się jasny tynk w kolorze kremowym. Dach jest dwuspadowy, kryty dachówką holenderską, a wieża i jej zakończenia kryte gontem. Portal zachodni i okna są zwieńczone półkoliście. Kiedyś przy kościele znajdował się cmentarz przykościelny, obecnie kościół okala mur z polnych kamieni wybudowany przez mieszkańców osady. Z opisów, które się zachowały wynika, że przed I wojną światową kościół miał płaski strop z desek, trzy nawy, dwie boczne i nawę główną o jednakowej wysokości krytej wspólnym dachem. Nawa główna bez okien, oświetlona przez światło naw bocznych, co może sugerować, że kościół był budowany na styl kościoła halowego. Po odbudowie kościoła w 1923 r. wnętrze uległo częściowej zmianie. Jest to typ budowli nadal trzynawowej lecz o nawie środkowej wyższej od naw bocznych zwieńczonej sklepieniem kolebkowym w stylu pseudobazylikowym. Wnętrze świątyni jest kryte barokowym stropem, a z trzech stron obiega szeroka empora wsparta na 12 kamiennych słupach. Całe wnętrze posiada bogatą i ciekawą polichromię roślinno-geometryczną i symboliczną, wkomponowaną w prostokątne płyciny malarskie, między którymi umieszczone są napisy w języku niemieckim, pochodzące z Biblii. Nad ołtarzem niegdyś ambonowym znajduje się symbol Chrystusa otoczony 12 znakami Zodiaku. Ambony nie ma obecnie, bo została wyjęta z ołtarza. Duże drewniane świeczniki i boczne płyciny ołtarza są polichromowe w ten sam sposób, jak całe wnętrze. Strop nawy głównej jest kolebkowy, lekko łukowany, drewniany z desek średniej szerokości układanych równolegle przez całą długość nawy. Nad ołtarzem strop niższy zakończony napisem z Biblii w języku niemieckim: *Twoje Słowo Panie jest dla moich stóp pochodnią i światłem na mojej drodze*. Jest to jakby pierwsza część stropu, która daje początek następnej idącej w kierunku kruchty. Ta część jest nieco wyżej położona i również przez jej środek przebiega napisany fragment Biblii: *Mój dom będzie nazywany domem modlitwy dla wszystkich narodów*. Część znajdująca się nad organami ma taką samą wysokość co strop nad ołtarzem, czyli jest niższa od części środkowej i również widnieje na niej napis fragmentu tekstu z Biblii: *Wszystko co żyje chwali Pana*. Część dolna skupienia nad ołtarzem pokryta jest polichromią w prostokątnych płycinach, im wyżej symbolu Chrystusa prostokątne płyciny wydłużają się i każdy z górnych boków dzieli się na pół i zapada w głąb prostokąta pod kątem ostrym tworząc pięciobok sprawiający wrażenie lekkości i wydłużenia łuku skupienia. Część środkowa skupienia zawiera polichromie o motywach roślinnych, zwierzęcych i regionalnych. Są na nich ryby, ptaki, mazurskie łodzie i wiatraki. Część nad organami pokryta jest polichromią roślinną. Stropy naw bocznych są niższe i zaczynają się na wysokości podstawy stopu kolebkowego. Zbudowane są również z desek pokrytych polichromią roślinną. Na chórze, na deskach stropowych, w jednej z drewnianych płycin znajduje się wizerunek konia z podpisem w języku niemieckim: *Ja koń Jakub większą część kamieni na budowę tego kościoła przybliżyłem*. Przekaz ludowy głosi, że gdy kościół remontowano czynem społecznym wszystkich mieszkańców, tylko kowal nie uczestniczył w tej budowie, lecz w zamian za siebie dał konia Jakuba, który na niego ciężko pracował wożąc kamienie i drzewo. Gdy kościół został ukończony, odbyła się pierwsza msza dla wszystkich ciężko pracujących przy budowie kościoła ludzi. Na tę mszę przyprawiono również konia jako tego, który również bardzo ciężko pracował. Koń stał bardzo grzecznie na dywanie w kruchcie, natomiast wszyscy uczestnicy mszy ciągle się na niego oglądali tworząc lekki szum. Pastor na zakończenie mszy obwieścił wszystkim zgromadzonym, że najlepszym uczestnikiem mszy był Jakub, który w tym uroczystym dniu był nadwyraz spokojny. Polichromie mają jeszcze o tyle większą wartość artystyczną, bo prawdopodobnie nie spotykana w innych świątyniach na Mazurach. Autor tych polichromii jest nieznan, prawdopodobnie był to mazurski ludowy malarz ścienny. Wzdłuż naw bocznych w latach osiemdziesiątych XX wieku malarz ścienny J. Sokołowski namalował Drogę Krzyżową. Na emparach w okolicy organów znajdują się dwie tablice z nazwiskami ludzi z Okartowa i okolic, którzy zginęli w latach 1914-1918. W wieży są umieszczone dwa dzwony: większy i mniejszy z datami 1914-1918. Na kamieniu w murze otaczającym plac kościelny jest wykuty napis w języku niemieckim: *Z okazji odbudowy po zniszczeniach wojennych mur ten wznosili wspólnymi siłami mieszkańcy Okartowa w 1920 roku*. W kościele zachował się barokowy ołtarz z kazalnica z XVII w., która została zdjęta. Ołtarz znajduje się w centralnej części nawy głównej kościoła. Wykonany z drewna wypełnia całą przestrzeń między jedną, a drugą ścianą nawy głównej. Zwęża się ku górze giętkimi, łagodnymi liniami falistymi. Typ ołtarza trójosiowego z belkowaniem i szczytem w zdobione w delikatnej formie roślinnością kolumny. Na ołtarzu znajdują się wycięte płaskie kształty postaci świętych, pomalowane tak, że sprawiają wrażenie rzeźb. Obraz Matki Boskiej umieszczony na górnej części ołtarza jest współczesny i pochodzi z lat osiemdziesiątych XX wieku namalowany również przez tego samego malarza, co Droga Krzyżowa J. Sokołowskiego. Na szczycie widnieje namalowana gołębicą symbol Ducha Świętego. Wszystkie zdobienia ołtarza oprócz obrazu Matki Boskiej pochodzą z okresu baroku. W miejscu tabernakulum była niegdyś kazalnica, która obecnie jest rozczłonowana. Część dolna stoi po prawej stronie ołtarza, a część górna po lewej. Jest ona również bogato zdobiona ornamentyką roślinną. Po drugiej stronie nawy głównej znajdują się barokowe organy bogato zdobione. Krawędzie gzymsów okalających górną i dolną część instrumentu oraz motywy roślinne są malowane jasną,

Okartowo - kościół ewangelicki

cieniowaną, brązowo-żółtą farbą dającą wrażenie pozłacania. Obudowa organów zachowała się w niezmienionym kształcie i kolorycie, natomiast wewnątrz organów zostały zniszczone piszczałki. Piszczałki namalowano – malarz namalował je tak realistycznie, że nawet z bliska trudno uwierzyć, że jest to malowidło. Piszczałki zostały namalowane podczas odbudowy kościoła po zniszczeniach z I wojny światowej. Nawę główną od kruchty oddzielają zdobione polichromią i płaskorzeźbą z motywem roślinnym drzwi. Posadzka kościoła ułożona jest z czerwonej wypalanej glinianej cegły. W kościele znajdują się dwa piękne drewniane żyrandole z 1914-1920 r. zwisające ze stropu w połowie wysokości. Zrobione są na bazie koła w kształcie ośmiokąta, również bogato wycinane i malowane. Obecnie kościół należy do parafii katolickiej i jest pod wezwaniem Niepokalanego Serca NMP. Parafię erygował biskup warmiński Jan Obląk, najpierw jako tymczasową, a następnie jako stałą dekretem z dnia 5 listopada 1984 roku. Wcześniej przez 5 lat świątynia nie była przez nikogo administrowana. Jeszcze wcześniej do kościoła w Okartowie dojeżdżał pastor z parafii piskiej. Po kolejnych falach wyjazdów autochtonów Mazurów do Niemiec, przestała funkcjonować ewangelicka gmina wyznaniowa. Ludność napływowa, która osiedliła się tutaj po 1945 r. była już generalnie wyznania katolickiego. Od lipca 2005 r. proboszczem jest Ks. lic. Dariusz Rogiński, emerytem Ks. prał. Jerzy Jan Burzik. Miejscowości należące do parafii to: Cierpięta, Chmielewo, Drozdowo, Dziubiele, Dziubiele Małe, Nowa Wieś, Nowe Guty, Okartowo, Suchy Róg, Tuchlin, Wężewo, Zastrużne. Parafia liczy 1300 mieszkańców w tym 1274 katolików. Księgi chrztów, małżeństw i zgonów prowadzone są od 1984 r.*

*[Informacje](#)